Opłate pocztową uiszczono ryczałtem

Цана асобнага нумару 20 грошаў.

НАРОДНАЯ СПРАВА

Выходзіць два разы ў тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6. (Wileńska 12, m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл.50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэса 30 гр. Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№. 23 Вільня, Субота, 9-га кастрычніка 1926 г. Год I.

Трыумф правіцы.

Прадстаўнікі польскае манархістычнае правіцы—трыумфуюць. Віленскае „Słowo“ ажно „сьліну пускае“ ад захапленьня!

І ёсьць чаго.

Уваход у склад ураду п. Пілсудскага двух віленскіх манархістаў-абшарнікаў—Мэйштовіча і Незабітовскага — гэта яўны доказ таго, што польская палітыка пойдзе выразна ў тым кірунку, аб якім абшарнікі лятуцяць ужо даўно. І „Słowo“ рашуча гэта сцьвярджае, слушна бачучы ў аддачы ўлады прадстаўніком абшарніцтва—паварот Польшчы да антыпарляманцкага рэжыму, доказ таго, што зямельная рэформа будзе аканчальна пахавана, не пасьпеўшы зьдзейсьніцца.

„Лёзунгам сучаснага габінэту можа быць: польскія патрыёты, падайце сабе рукі—панад партыямі!“—так піша „Słowo“.

Запраўды-ж: абшарнік Мэйштовіч, манархіст і кансэрватар, за адным сталом з „сацыялістам“ Морачэвскім—ці-ж гэта ня трыумф „патрыятызму“ над усімі клясавымі імкненьнямі і інтарэсамі?

Вельмі расчуляючы абраз... Адно бяда: ў ахвяру „патрыатызму“ прыносяцца запраўды інтарэсы... толькі і выключна *працоўных масаў*, пад той час, як польская буржуазія, польскія абшарнікі будуць на гэным патрыатычным агні пячы смашную пячэню — *для сябе*! У імя „патрыятызму“ прадстаўнік ППС будзе *сілай дзяржаўнае ўлады* бараніць тую „сацыяльную раўнавагу“, на якой грунтуе свой дабрабыт буржуазія, ды проці якое *на славах* борацца партыя польскіх „сацыялістаў“!

Трэба адзначыць, што ад самага „маёвага перавароту“—да гэтага йшло. „Kur. Wil.“ сцьвярджае, што ўся палітыка п. Пілсудскага—гэта-ж было імкненьне да супрацоўніцтва з кансэрватыўнымі элемэнтамі, — асабліва на кракаўскім груньце ў часох сусьветнае вайны і тварэньня легіёнаў... Дык у мамэнт, калі ўся ўлада ў дзяржаве перайшла ў рукі п. Пілсудскага, імкненьне гэтае мусіла зьдзейсьніцца.

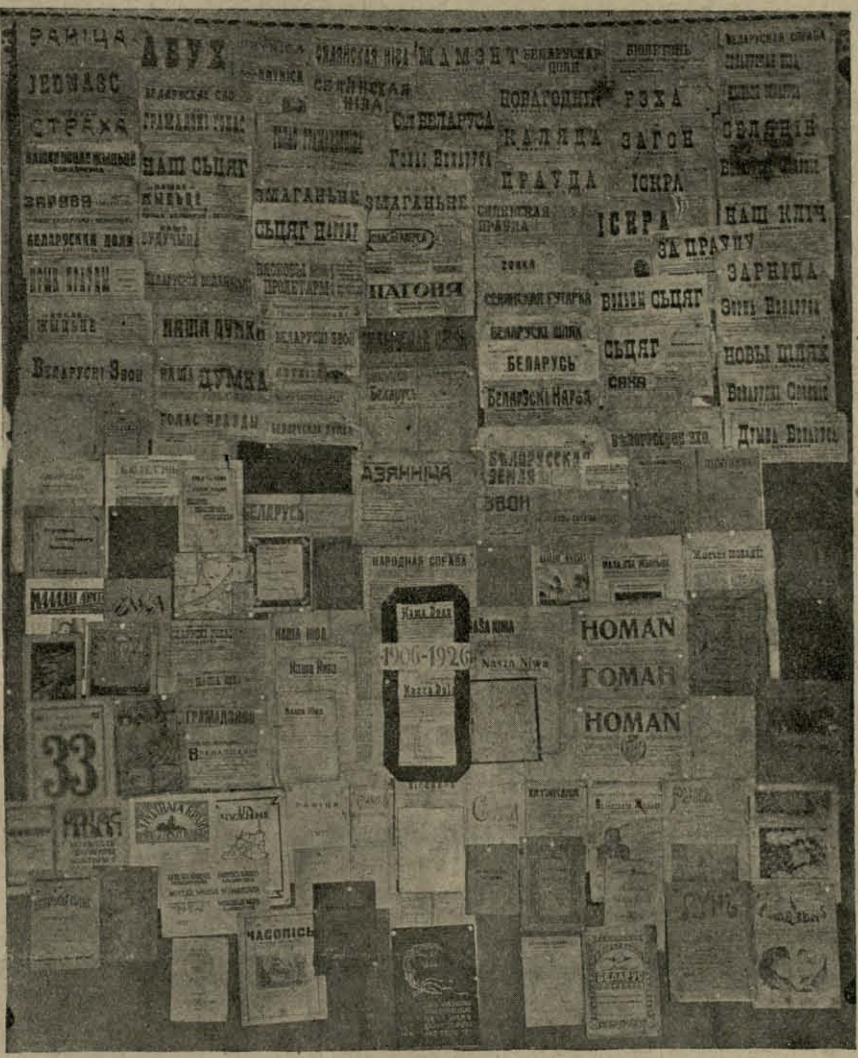
Яно і зьдзейсьнілася.... Пад штандарам *патрыятызму* п. Пілсудскі хоча йзноў павясьці за сабой польскі народ, як было шэсьць гадоў назад. Але ці ўсе пойдуць за ім?

Буржуазія, абшарнікі—ўжо пайшлі. З працоўнымі масамі—справа цяжэйшая: бо куды-ж хоча іх вясьці „Камэндант“, што супіць ім урад „нацыянальнае еднасьці“?

Мы ўжо сказалі: урад п. Пілсудскага вымагае ад іх адрачэньня ад клясавых інтарэсаў, паказуючы ім міраж ужо ня проста *незалежнай*, але й *вялікай*, *магутнай*, „*моцарствовай*“ *Польшчы*, у якой... таксама будуць пакутаваць работнікі й сяляне, як пакутуюць сёньня....

Дык дарэмна трыумфуюць абшарнікі, дарэмна сьціскаюць руку „прадстаўніка“ польскага пралетарыяту — міністра Морачэвскага: ён—*генарал бяз арміі*, „прадстаўнік“ — без мандату. І міраж клясавае згоды хутка разьвеецца, а жорсткая запраўднасьць раней ці пазьней аберне сяньняшнюю радасьць буржуазіі—ў „плач і скрыгот зубоў“..

Ніколі не зьнішчажай сваей беларускай газэты! Прачытаўшы, давай суседу, ці знаёмаму, каб і ён пазнаў праўду аб жыцьці свайго народу і даведаўся, што робіцца на сьвеце!

Выстаўка беларускае прэсы — за 20 гадоў.

(Чорныя мейсцы паказуюць, дзе паліцыяй зьняты радавыя выданьні).

Ратуйце нашу вёску!

(*Да справы помачы пацярпеўшым ад неўраджаю*).

Пакуль там урад марш. Пілсудскага зьбіраецца „ашчасьлівіць“ беларускія масы некалі ў будучыне, аддаючы іх сяньня цалком пад уладу найбуйнейшых абшарнікаў нашага краю, — вялізарная часьціна Заходняе Беларусі перажывае страшны час. Ад сёлетняга неўраджаю,—як сцьвярджае навет орган „казённых дэмакратаў“ („Kur. Wil.“),—„насяленьне, пацярпеўшае ад гэтае катастрофы, ня толькі ня ў сілах выплачываць падаткі і „агнёвыя складкі“, але ня мае магчымасьці здаволіць свае найбольш элемэнтарныя патрэбы, зьвязаныя з гаспадаркай на ральлі. Шмат у якіх гмінах насяленьне зусім ня мае збожжа на пасеў, —а сяўба набліжаецца“...

А вось жменя фактычных даных — ізноў-жа паводле тэй жа казённае газэты.

Найбольш пацярпелі паўночна-ўсходнія паветы Заходняе Беларусі. Прыкладам, у Пастаўскім павеце сёлетні збор даў гэткі процант нармальных збораў ураджаю: жыта—28,7 проц., аўса—51 проц., ячменю—64,5 проц. У Ясеўскай і Манькавіцкай гмінах жыта сабралі толькі 15 проц. нармальнага ўраджаю, у Кабыльніцкай — 20 проц., у Луцкай, Лучайскай, Нарыпкай—25 проц., у Дунілавіцкай, Мядзёльскай, Ваўкалацкай, Жосьневскай —30 проц., у Пастаўскай і Занароцкай—найбольш 50 проц.! На пражыцьцё для 98,000 душ насяленьня павету трэба найменш 196,000 квінталаў жыта, а сабралі ня больш, як 63,000, ды агульны недабор жыта—133,000 квінталаў!

Ня лепш выглядае справа і ў Ашмяншчыне, дзе катастрофа захапіла ўсю паўдзённа-ўсходнюю часьць павету. І жыта, і авес тутака — прапалі. Прыкладам, у Сольскай гміне ў вёсках Бялкоўшчына, Падмлыньне, Вэнславяняты, Сьцюдзеніцы, Стымоні, Дарадзішкі, Манькавічы, Кугляны, Гайдзі, Трахінцы, Заазерцы і інш.—з адсеянага пуда жыта сабралі ад 1½ да 2 пудоў. Палажэньне тут робіцца асабліва цяжкім з тае прычыны, што вёска церпіць ад недароду ўжо трэці год.

Хто-ж і як маніцца ратаваць нашу вёску ад голаду і аканчальнае гаспадарчае руіны? Як мае споўніць у гэтай справе сваю павіннасьць перад нашым сялянствам Польская Дзяржава, якая дагэтуль умела толькі браць ад нас, ды нічога нам не давала?

Ратаваньне нашага сялянства ад голаду аддадзена ў рукі... тутэйшых абшарнікаў — у асобе іх прадстаўнікоў у ўрадзе п. Пілсудскага. Дык ужо з першых крокаў ураду відаць, што ўлада ў першы чарод клапоціцца аб інтарэсах уласьнікаў панскіх двароў, у якіх таксама неўрадзіла. Гэтак урад абяцуе прыпыніць спагон грунтовага падатку і адкласьці сплату дадзеных „рольнікам“ прадукцыйных крэдытаў. Але апошняя палёгка адносіцца выключна да абшарнікаў: „прадукцыйных крэдытаў“ сялянам зусім не давалі... Дый з самога падыходу да справы органу „казённых дэмакратаў“, „Kur. Wil.“, відаць, дзеля каго ўрадавыя сфэры будуць старацца. У названай газэце дасłоўна чытаем:

„Малыя гаспадаркі, якія высяваюць па 10-15 пудоў, маюць недабору каля 30-40 пудоў. Недабор гэта цяжкі, але продажа паршука, які павінен быў пайсьці на пракорм сям'і, продажа прыплоду, а ўрэшце апошняе каровы пакрые недабор. Гаспадарка аслабіцца, але ня згубіцца... Але што пачне сярэдняя ўласнасьць? Калі яна не дастане належнае дапамогі, дык будзе прымушана распрадаць увесь жывы і мёртвы інвэнтар, а зямлю аддаць у арэнду“.

Дык так: сяляне няхай дохнуць з голаду і галаданьнем усяе сям'і пакрываюць недабор, каб было на сытае жыцьцё нялічаным дармаедам у гміннай ды павятовай адміністрацыі, на праўку дарог для паноў і іншыя нялічаныя падаткі і павіннасьці. Пагаладаць ім—ня шкодзе!—Але вось, калі абшарнікам паменшаюць даходы, калі яны будуць прымушаны за часьць збору аддаваць зямлю ў арэнду—мо' тым-жа сялянам, дык гэта ўжо няшчасьце! Іх, відаць, і будзе ў першую чаргу ратаваць пан Незабітоўскі — новы міністар земляробства.

На пасеўную помач урад даў 350,000 злотых. Але ці многа сялян атрымала з гэтага што-небудзь? Сумляваемся...

А тымчасам галадаючым сялянам ужо прыходзіцца расплачывацца за палітыку ўраду п. п. Бартля-Пілсудскага: ня гледзячы на самыя вострыя пратэсты працоўных проці вывазу заграніцу хлеба з ваяводстваў, дзе ўраджай быў сёлета добры, вывазная палітыка ўраду падбіла цану за хлеб да такое вышыні, што цяпер таньней выпісываць збожжа з Угоршчыны, чым купляць намейсцу! Так прынамся заявіў міністар Рачыньскі, як быў перад сваей адстаўкай у Вільні..

Дык што-ж рабіць?

Ведама, маўчаць нам нельга. Мы маем права трэбаваць, каб дзяржава, якая жыве з нашае працы і мазаля, ня толькі звольніла пацярпеўшыя ад катастрофы паветы ад усялякіх падаткаў і павіннасьцяў на гэты год, але і дапамагла стануць на ногі, каб не апошняй каровай і паршуком мы маглі пакрыць свой недабор, а ўрадавай дапамогай грашмі і крэдытамі. Трэба, каб кожная гміна, дзе ёсьць прадстаўнікі сялянства, каб кожын соймік, дзе ёсьць хоць адзін сьвядомы абаронца сялянскіх інтарэсаў, паднялі свой голас у гэтай справе. Трэба, каб справу падзелу дапамогі ў кожнай вёсцы ўзялі ў свае рукі адумысныя сялянскія камітэты і не далі адміністрацыі спэкуляваць на народнай бядзе і карыстацца няшчасьцем людзей дзеля тых ці іншых палітычных мэтаў.

І трэба рабіць гэта ўжо цяпер, зараз, не чакаючы ніводнага лішняга дня,—пакуль ня зьедзены яшчэ апошні кусок хлеба, не прададзена апошняя жывіна. Бо страшны абраз пабачым у нашай вёсцы на прадвесьні,—і тады позна будзе „ратаваць“ зьнішчаную за зіму гаспадарку і абяссілеўшых ад галадухі рабачаяў!

Страх перад новымі выбарамі.

Амаль ня ўсе газэты сцьвярджаюць, што прычынай адстаўкі ўраду Бартля замест спадзяванага разгону ім Сойму быў страх усей польскай буржуазіі і „паў-буржуазіі“ (пэпэсаў ды вызваленцаў)—перад новымі выбарамі!—

Вось як піша аб гэтай пагрозе ўсім польскім партыям адна з правых газэтаў.

„Запраўдная прычына гэтай „уступчывасьці“ паноў санатараў перад Соймам—ня што іншае, як страх перад выбарамі“. „Больш усяго баяцца гэных выбараў якраз тыя, што найгаласьней крычаць аб роспуску Сойму: гэта — сацыялісты і вызваленцы“. Пэпэсы добра ведаюць, што на Украіне і ў Беларусі яны страцяць цалком усе свае мандаты, а ў Польшчы іх крывадушная паў-буржуазная тактыка выкліча на іх галаву суровы прысуд работніцкіх масаў, з якога скарыстаюць — камуністы, незалежныя сацыялісты і апазыцыя ППС, парваўшая ўсе сувязі з „мацежай“ ППС. Дык была бы ўжо назаўсёды пахавана тая „манаполія на прадстаўніцтва польскага пралетарыяту“, якой так надужывала праз увесь час гэтая партыя.

Няменш рашучае паражэньне панясе і паў-буржуазнае „Вызваленьне“, якое знайшло сваю „другую айчыну“ на нашых „крэсах“ ў часе апошніх выбараў. Разгром гэтай партыі за гэтыя 4 гады патрапіла зрабіць гэтая партыя сама, разваліўшыся на цэлы рад групаў, якія загрызаюць адна адну. Новыя выбары толькі зробяць падрахунак гэтага самаразгрому: ніводнага мандату з беларускай зямлі гэтым ашуканцам народу больш ня бачыць, як сваіх вушэй! Ці-ж запраўды можа нашае сялянства (ня кажам ужо аб польскім) даравáць вызваленцам іх палітычныя машэнствы з „зямлёй бяз выкупу“ на вуснах, але з саюзам з абшарнікамі і з асаднікамі—на дзеле?!

Гэтак сама ня суляць нічога салодкага выбары і ўсіх масьцяў пілсудчыкам. Памятаюць яны добра, які лёс спаткаў усе гэтыя „партыйныя новатворы“ паноў польскіх „радыкалаў“, „інтэлігентаў“, „дзяржаўнікаў“, „краёўцаў“ ды „крэсоўцаў“ (сьпісак № 22!) у часе першых выбараў. Той жа Пілсудскі меў тады „свайго прэм'ера“ і „свой ўрад“, але ўсе створаныя гэтым урадам групы, ня гледзячы на вялізарныя сумы, кінутыя на „работу“ ўсемагутнаму „11 Аддзелу“, кіраваўшаму тады выбарамі, ня гледзячы на страшэнны выбарны тэрор паліцэйскай улады на нашых „крэсах“,—усе яны ўрачыста праваліліся, дастаўшы штосьці па... некалькі сотняў галасоў! Дый спадзявацца, каб цяпер грошы ці пагрозы падзеялі на „крэсах“ больш карысна—ня можна. Што-ж да „папулярнасьці імя Маршалка“, дык — ці-ж яна большая цяпер, як была тады?!. А ў 3 месяцы перад выбарамі—што яшчэ можа нарабіцца ў Польшчы?!...

Але ж ня меншым разгромам пагражаюць новыя выбары і права—буржуазным партыям.— Пястоўцаў новыя выбары дарэшты выкінуць з усх. Галічыны. Нячувана ўзросшая—за 4 гады панаваньня ў Польшчы буржуазіі—сьведамасьць працоўных пэўна-ж ня дасьць ніводнага голасу апошніх — ані абшарнікам, ані прамыслоўцам, ані іх прыслужнікам, спрытна ўкрываўшым сваю „службу“.

А ці-ж пасьмеюць тады—перад абліччам новага народнага Сойму—сучасныя паны палажэньня—„апэляваць праз галаву Сойму да апініі народу“, як робяць гэта цяпер?!. Дык ясна-ж, што паном палажэньня, улада якіх грунтуецца на арміі,—выгадней было знайсьці нейкі новы кампраміс з тым самым Соймам, які іх павадыр так востра, але трафна збэсьціў пасьля маёвага „здабыцьця Варшавы“.

Адзіны выхад з палажэньня — гэта зрабіць новыя выбары не цяпер, ды не на падставе старога выбарнага закону, але толькі пасьля зьмены яго—на карысьць маючых клясаў і „прыроджаных валадароў“ (—палякоў) ды на шкоду працоўных і нацыянальных меншасьцяў. Але-ж—на сваё няшчасьце!—правіца не дала ўраду ці прэзыдэнту паўнамоцтваў на зьмену закону аб выбарах. Дык гэтую агідную „працу“ сфальшаваньня роўнасьці выбарнага права ў краі, гвалтуючы польскую канстытуцыю—і Вэрсальскі Трактат,—і мусіць зрабіць яшчэ гэты-ж самы Сойм.

Дык вось на гэтым, для ўсіх польскіх партыяў ясным і зразумелым інтарэсе, і павінен адбыцца новы кампраміс паміж урадам п. Пілсудскага і Соймам, „бунтуючым“ проці сучасных паноў палажэньня ў Польшчы.

У гэтым кірунку пэўне-ж і пойдзе палітыка пілсудска—абшарніцка—пэпэсаўскага ўраду.

У Польшчы.

„Кур. Поранны“ аб мін. Незабытоўскім.

Адзін з органаў — прэсы марш. Пілсудскага „Кур. Поранны“ так захапліваецца асобай новага міністра земляробства:

„Гэта — выдатны абшарнік, які меў перад вайной вялізарныя маемасьці на ўсходніх крэсах (у Меншчыне): цяпер ён — абшарнік на польскім Паморыі, вельмі блізкі па паглядах і сымпатыях да тых кругоў віленскіх абшарнікаў, „Мужам даверыя“, якіх зьяўляецца мін. Мэйштовіч“.

Гэтулькі „бавоўны“—замест таго, каб ясна і каротка сцьвярдзіць, што гэта-ж папросту разам з Мэйштовічам адзін з павадыроў нашых крэсавых зубраў манархістаў!

Найцікаўней, што гэты „Муж даверыя“ крэсавых зубраў аказаўся адначасна асабістым „Мужам даверыя“ і спраўцы „маёвага пераварату“ — марш. Пілсудскага.

Кракаўскі зьезд польскай „Сялянскай партыі“.

3 кастрычніка адбыўся ў Кракаве ваяводзкі зьезд польскай „Сялянскай Партыі“. На зьезьдзе былі ўсе галоўныя павадыры партыі: Домбскі, Валерон, Санойца і інш. Цікаўна і паказальна для настрояў сярод польскага сялянства, што пястоўцы, як сцьверджана на зьезьдзе, зусім трацяць грунт навет на гэтым абшары, дзе яшчэ нядаўна Вітас з сваімі малайцамі быў царом і богам.

З пастановаў зьезду цікаўна адзначыць супярэчнасьць і крывадушнасьць думак „сялянскіх павадыроў“—пілсудчыкаў, якія адначасна выражаюць даверые і адданесьць марш. Пілсудскаму і яго ўраду (з трыма абшарнікамі і двума манархістамі), і—дамагаюцца роспуску Сойму, чаго выразна ня хоча ўрад.

Палявеньне польскіх „работнікаў-нацыяналістаў“

Як мы прадбачылі яшчэ ў траўні, паварот да ўлады ў Польшчы прыяцеля і ахоўцы польскіх абшарнікаў, марш. Пілсудскага, павінен будзе прысьпяшыць даўно пачаты раскол ўсіх польскіх так-званых „левых партыяў“ на больш шчырыя дэмакратычныя і чыста „пілсудская“ элемэнты... Сьпярша пачала трашчэць ад расколу на лявіцу і правіцу „муравана-адналітая“ ППС. Цяпер чарга прыйшла і на яшчэ больш мураваных—„работнікаў-нарадоўцаў“. У Лодзкім фабрычным раёне, аднэй з мацнейшых сядзібаў гэтай партыі, адбыўся ваяводзкі зьезд партыі, на якім прынята была пастанова—ў зьвязку з паўстаньнем новага ўраду Пілсудскага—парваць сувязь з Галоўнай Управай партыі і далучыцца да „Лявіцы Н. П. Р.“ ў Пазнані. І слушна: бо засядзеўшыяся на соймавых крэслах, разьеўшыяся партыйныя махэры думаюць толькі аб тым, як — „ўтрымаць добрыя адносіны з сільнымі гэтага сьвету“.

Польшча і Літва.

Радавая прэса аб „літоўска-расейскай пагрозе“ Польшчы.

„Известия“ пішуць:

„Спробы польскіх урадавых газэт прадставіць радава-літоўскую ўмову, як беспасрэдную пагрозу вайной Польшчы, прадыктаваны больш тактыкай унутраной палітыкі. Узапраўднасьці Польшчы не пагражае ніякая небясьпека з боку ССРР ці Літвы. „Аб мірнай палітыцы ССРР адносна да Польшчы сьведчыць найляпей ужо няраз робленая ўрадам ССРР прапазыцыя заключыць з Польшчай умову аб узаемным ненападаньні. Гэтая прапазіцыя была зроблена навет пасьля падпісаньня Польшчай ваеннага саюзу з Румыніяй (ведама-ж — выключна скіраванага проці ССРР!). — „Дык хай цэлы сьвет і ўвесь польскі народ добра ведае, што не ССРР, але Польшча вядзе небясьпечную ігру з марай вайны, бо аўтары гэтай ігры лёгка могуць самі пасьці яе ахвярамі, змушаныя падтрымаць гэтую ігру ўласнымі ўчынкамі“. „Дык хай Польшча больш паважна захоўваецца адносна да імкненьняў ССРР, дый перадусім — спыніць небясьпечную ігру з вайной“.

Яшчэ адно запярэчаньне.

Польскае Тэлегр. Агенцтва запярэчывае пушчаной вельмі паважнай францускай газэтай („Фінансавая Газэта“) вестцы, быццам „польскі ўрад мог бы згадзіцца—за адпаведную кампэнсацыю (замену)—на аддачу Данцыга Нямеччыне“.

ПАТ афіцыяльна сцьвярджае, што гэта—няпраўда.

Француская газэта пісала, што францускі і англійскі ўрады напэўна згары ўжо згаджаюцца на гэткую апэрацыю. Англія, ведама ж, хоча чым крапчэй прывязаць Нямеччыну да „Лёкарно“, а Францыя маніцца гэтай уступкай Нямеччыне—коштам Польшчы—задабрыць немцаў, каб тыя памаглі ёй у Амэрыцы здабыць грошаў для направы сваіх фінансаў.

Літоўскі прэм'ер пасьля павароту з Масквы.

Літоўскі прэм'ер Сьляжэвічыус — у гутарцы з прадстаўніком Літоўскага Тэлеграфнага Агенцтва—заявіў, што літоўска-расейскі дагавор — мо' найважнейшае палітычнае здарэньне пасьля вайны. Новай умовай з ССРР міжнародавае становішча Літвы вельмі значна ўзмацавалася. Урад ССРР пацьвярдзіў права Літвы на Віленшчыну, ня прызнаўшы, зразумела, „захаду ген. Жэлігоўскага“. У канцы прэм'ер Літвы сцьвярдзіў, што ён быў вельмі сардэчна прыняты і трактаваны ў Маскве.

Аб тым, што скажуць у справе Вільні сяляне і работнікі Зах. Беларусі, літоўскі прэм'ер пакуль-што не задумываецца....

Аб школьнай „толеранцыі“.

У № 240 „Kurjera Warszawskiego“ нейкі п. Э. Лоз выступіў з досіць цікавым артыкулам „Obcojęzyczne szkolnictwo srednie w Polsce“. Пачаў аўтар вельмі проста: „Шмат у нас і заграніцаю гаворыцца аб уціску нацыянальных меншасьцяў у Польшчы. Праўда, гаворыцца і пішацца, не падаючы фактаў“. Дык ён і бярэцца „падаць факты“, якія павінны — на яго пагляд — запярэчыць таму, што гаворыцца і што пішацца. Адно цікава: падаючы свае факты афіцыяльнага паходжаньня, ён аказаўся падобным да тае унтэр-афіцэрскае ўдавы, якая сама сябе высьцебала.

Пойдзем сьледам за супрацоўнікам аднае з найбольшых буржуазных газэт Польшчы і разгледзім яе „факты“, а вывады з іх пастараемся вынясьці на чытацкі суд.

Пачаўшы з цыфравых нацыянальных адносін у Польшчы, „Kur. Warsz.“ піша, што 31. XII. 1923 г. этнографічны склад Рэспублікі быў вось які: палякоў 69,20 проц., украінцаў (русінаў) 14,25 проц., жыдоў (нацыянальных) 7,15 проц., **беларусаў 5,13 проц**., немцаў 3,8 проц., ліцьвіноў 0,78 проц., расейцаў 0,56 проц., іншых 0,34 проц., („Antoni Sujkowski: Polska Niepodległa“ Wyd. Kasy im. Mіczkowskiego w Warsz.“). З гэтага п. Э. Лоз робіць арыгінальныя вывады аб над-звычайнай польскай толеранцыі да сярэдняга школьніцтва нацыянальных меншасьцяў у Польшчы.

Ня будзем шмат затрымлівацца над тым, што больш як 2 з паловаю мільёны беларусаў у Польшчы даюць на агульны лік яе жыхароў—(каля 27 мільёнаў)—крыху больш процант, як паказаная п. Суйковскім цыфра—5,13. Памірымся хаця б і на тым, што-паводле даных п. Суйковскага—палякоў у Польшчы ёсьць 69,20 проц., а рэшту — 31,80 проц.,—складаюць нацыянальныя меншасьці (непалякі) ўсе разам.

Здавалася-б, што і вывад п. Э. Лоза з гэтага мог быць толькі адзін: значыцца, процант няпольскіх сярэдніх школаў павінен быць таксама ня меншы, як 31,80 проц. усіх дзяржаўных сярэдніх школаў. Але-ж дзе там! Нашто так шмат! Аўтар „толеранцыю“ Польшчы бачыць акурат у тым, што ў Польшчы ёсьць **11 дзяржаўных гімназіяў з** няпольскаю выкладоваю моваю: 3 нямецкія на Сьлёнску і 1 ў Торуні, 6 школ украінскіх ў львоўскім вокрузе дый 1 расейская школа ў Вільні. Апрача гэтага пры аднэй з гімназіяў у Грудзёндзы ёсьць тры нямецкія клясы ды праваслаўная сэмінарыя ў Вільні з расейскаю моваю ў вышэйшых клясах. **Беларускай дзяржаўнай сярэдняй школы** на 5,13 проц. беларускага насяленьня па афіцыяльнаму ліку іх у Рэспубліцы няма ніводнай!

Здаволіўшыся тым, што для беларусаў дзяржава стварыла роўна... **0 (нуль)** беларускіх сярэдніх школ, буржуазны пісака дзівуецца, што разрост прыватных **общоензычных** гімназіяў у Польшчы адносна вельмі значны. Але цыфры, якія аўтар падае на доказ гэткае свае думкі, сьведчаць толькі аб тым, што і гэтыя школы па сваім ліку далёка яшчэ не дарасьлі да свае нармальнае меры.

Бо ці-ж ня ясна: „Паводле статыстыкі, абвешчанай, п. З. З. у „Пшэглёндзе Пэдагогічным“ за чэрвень с. г.—піша п. Э. Лоз, было ў 1925 — 26 школьным годзе ў Польшчы на 519 прыватных сярэдніх школаў наагул—83 школы з няпольскаю выкладоваю моваю, а значыцца блізка што 16 проц.“.

Які процант агульнадзяржаўнага сярэдняга школьніцтва (ня прыватнага) складаюць вышэйспомненыя 11 „інародчаскіх“ гімназіяў, аб гэтым п. Лоз ня кажа, не паказваючы навет агульнае колькасьці ўрадавых (дзяржаўных) сярэдніх школаў у Польшчы. А 16 проц. прыватных няпольскіх школаў на ўсю Рэспубліку, якая мае няпольскага насяленьня (афіцыяльна) 31,80 проц., наводзяць проста страхі на ляхі“.

Невялікая лічба нашых гімназіяў у параўнаньні з лікам іншых нацыянальных меншасьцяў тлумачыцца п. Э. Лозам, як культурная перавага гэтых апошніх над беларусамі. І пэўна ж: мы — мужыкі, дык навошта-ж нам сярэднія школы? — хітра разважае панок з „Kur. Warszawskiego“.

83 школы нацыянальных меншасьцяў дзеляецца гэтак: з нямецкаю выкладоваю моваю 34, з польскаю і нямецкаю моваю (і гэта паводле п. Э. Лоза таксама „школы общоензычнэ“!)—4 гімназіі, з украінскаю моваю — 14 гімназіяў, з расейскаю моваю 14 гімн. і нарэшце з беларускаю выкладоваю моваю—3 гімназіі, з літоўскаю—2 гімназіі, з францускаю (і гэта таксама, мусі, меншасьць у Польшчы?)—2 гімназіі, з гэбрайскаю—14 гімназіяў. Апрача гэтага ў віленскім школьным вокрузе было 5 сярэдніх школ з жыдоўскаю выкладоваю моваю, а ў беластоцкім вокрузе 1 школа беларуска-расейская, у львоўскім вокрузе 1 школа польска-расейская ды ў лодзкім вокрузе 4 польска-гэбрайскія школы.

І вось на 56.000 расейцаў (паводле даных п. Лоза) ёсьць аж 14 сярэдніх школаў расейскіх, што аўтар тлумачыць эміграцкім палажэньнем расейцаў у Польшчы і іхняй культурнасьцю.

Далей бачым з цыфраў п. Лоза, што ў 1925-26 школьным годзе ў Польшчы было агулам 200 настаўніцкіх сэмінарыяў, з якіх 175 сэмінарыяў з польскаю выкладоваю моваю і 25 сэмінарыяў „ў часьці або цалком“ чужамоўных. Есьць 10 чужамоўных сэмінарыяў дзяржаўных на агульны лік 120 дзяржаўных сэмінарыяў польскіх. Значыцца сэмінарыяў з выкладоваю (больш-менш) моваю нацыянальных меншасьцяў толькі адна дванаццатая часьць у той час, як гэтых меншасьцяў у Польшчы адна трэцяя часьць усяго насяленьня Рэспублікі. Пры гэтым на ўсю Польшчу няма **ніводнае сэмінарыі з беларускаю выкладоваю моваю!**

Дзівіцца, праўда, ёсьць чаму, толькі ня ў тым сэньсе, як дзівяцца панкі з „Kurjera Warszawsk.“.

Вывад з усяго п. Э. Лоз робіць зусім цыніч-

Пагроза забастоўкі ў Лодзі.

Як паведамляе „Кур. Поранны“, у Лодзі адбыліся нарады саюзаў прамыслоўцаў, на якіх пастаноўлена адкінуць прапазыцыю ураду аб аддачы спору з работнікамі—на разьемчы суд ураду. На вестку аб гэтым саюз лодзкіх работнікаў пастанавіў зараз-жа склікаць фабрычных дэлегатаў на нараду, на якой будзе, відаць, абгаварывацца справа барацьбы з фабрыкантамі—уласнымі сіламі.

Заграніцай.

Эўрапэйскі жалезны трэст падпісаны.

Прадстаўнікі жалезнай прамысловасьці Нямеччыны, Францыі, Бэльгіі, Люксэмбурга і абшару Саары падпісалі дагавор аб вырабе сталі, які ўваходзіць у сілу з 1-га кастрычніка с. г. і мае трываць прынамся 5 гадоў.

Гэты міжнародавы саюз мае выраблядь да 30 мільёнаў тонн сталі ў год. Гэтую колькасьць вырабу падзяліліі паміж сабой „жалезныя каралі“ гэтых усіх краёў, больш за ўсіх ведама-ж—Нямеччына,—пакінуўшы крыху і для Чэхаславакіі і Польшчы, якім запрапанавана быццам далучыцца да трэсту. Польшчы, як пішуць, пакінута зусім малая сколькасьць—адпавядаючая яе прамысловай „сіле“.

У Амэрыцы утвараньне трэсту выклікала трывогу і абурэньне, бо ён пагражае амэрыканскім інтарэсам.

Два немцы—міністрамі ў чэха-славацкім урадзе.

Цікаўныя адносіны ўлажыліся паміж урадамі і нямецкай меншасьцю ў Чэха-Славакіі. Крызіс чэха-славацкага ўраду даваў да новага паразуменьня між соймавымі клюбамі, у выніку якога новая ўрадавая большасьць (—на 23 галасы) будзе наагул мець 163 паслоў. У склад яе ўваходзяць аж 37 нямецкіх паслоў, з якіх два маюць атрымаць міністэрскія партфэлі.

Вось як піша аб чэшска-нямецкіх адносінах адзін з нямецкіх паслоў Сойму:

„Чэха-славацкая палітыка шовінізму (зьвярынага нацыяналізму) павінна ўжо спыніцца назаўсёды. У выніку гэтага нямецкая ўмяркаваная меншасьць у дзяржаве адмовілася ад варожага становішча да ўраду і дзяржавы Чэха-Славакіі, прызнаўшы, што гэта — не „тымчасовая дзяржава“. Сьпярша, пасьля перавароту, немцы адным вокам глядзелі ў бок Аўстрыі, другім — у бок Нямеччыны. Цяпер, мы, немцы, пастанавілі зьвярнуць вока на ўнутраную працу ў дзяржаве, але стаўшыся ў ёй—рашаючым чыньнікам“.

Ці-ж запраўды магчыма нешта падобнае ў Польшчы, з якой любяць так параўноўваць Чэха-Славакію — з пагаяду на лічбы нацыянальных меншасьцяў?! Ані „прырадженыя валадыры“ ў нас — бяз розьніцы партыяў — не зракуцца зьвярынага нацыяналізму, ані меншасьці Польшчы не зракуцца свайго становішча ў адносінах да польскага „народовага паньства“.

Папраўка.

Нас просяць унясьці папраўку ў карэспандэнцыю: „За што арыштоўваюць“,—зьмешчаную ў № 15 „Народнае Справы“:

„Несьцер Шчыра даў камуністычную адозву, як паперу для курэньня,—не кулаку Сянюце, — а Некрашу Балеславу, які і перадаў яе паліцыі. Гэты Некраш робіць зямлю на палову ў пані Бараноўскай, вельмі любіць паноў і займаецца правакацыяй“.

ны: „Гэтак прадстаўляецца справа сярэдняга чужамоўнага школьніцтва ў сьвятле цыфраў. Вымова іхняя вялікая і сьведчыць даволі аб тым, што Польшча дае сваім нацыянальным меншасьцям магчымасьць вучыцца ў уласных сярэдніх школах“.

Як відаць, п. Э. Лоз думае, каб Польшча гэтай магчымасьць магла-бы зусім не даваць. хоць і абязалася ў сваіх міжнародавых дагаворах яе даваць! Вялікая дзяржаўная мудрасьць, няма што й казаць!

Ці маем мы магчымасьць вучыцца ў сваіх уласных сярэдніх (а таксама і пачатковых) школах, мы аб гэтым найлепей ведаем самі, і ніхто нам свайго эндэцкага пагляду на гэтае пытаньне не навяжа.

Вышэйпрыведзеныя цыфры паміж іншым сьведчаць, што 56.000 расейцаў больш маюць „сярэдня - школьнае польскае толеранцыі“, чымся 2.500.000 беларусаў. Але ж не аб толеранцыю нам і йдзе. Ідзе толькі аб нашае права, якое фактычна выражаецца ў **адсутнасьці хаця-ж бы аднае дзяржаўнае беларускае школы хаця ж бы аднае настаўніцкае сэмінарыі!** Але навошта сэмінарыі, калі ўрад зусім ня думае адчыняць нам навет пачатковых школаў з беларускай выкладовай мовай, шчодра сыплючы затое грошы, з нас-жа браныя, выключна на польскія школы?!

Якім характэрным для польскае палітычнае мысьлі наагул зьяўляецца гэтае выступленьне „Kur. Warsz.“! Калі людзі, якія ўмеюць палітычна мысьліць, гавораць падобным спосабам, чаго-ж спадзявацца нам ад польскае палітыкі ў адносінах да нашае школы?

Я. М.

З жыцьця „Грамады“.

Лідзкі Павятовы Камітэт Грамады.

На Павятовым Зьезьдзе Грамады ў Лідзе 26 верасьня с. г. выбраны Лідзкі Павятовы Камітэт Бел. Сял.-Раб. Грамады. Камітэт складаюць: Салыга Вінцук—старшыня, Чайкоўскі Ігнат—скарбнік, Шымкевіч Кастусь—сэкрэтар.

Камітэт месьціцца ў Лідзе, вул. Слабодка I дом № 72—і працуе што-дня.

Камітэты Гурткоў і паасобныя сябры Грамады Лідзкага павету ў справах арганізацыйных, а роўна за інфармацыямі і інструкцыямі, а таксама і за партыйнай літэратурай маюць зьвяртацца па вышэй азначанаму адрасу Лідзкага Павятовага Камітэту.

Ад Косаўскага Павятовага Камітэту.

Косаўскі Павятовы Камітэт Белар. Сялян.-Работ. Грамады гэтым падае да агульнага ведама, што ад 16 верасьня г. г. месьціцца ў м. Косаве, пры вул. Касьцюшкі № 23.

Усе сябры гурткоў і заінтарэсаваныя асобы Косаўскага павету ў справах арганізацыйных могуць зьвярнуцца ў Камітэт, гдзе могуць атрымаць: праграмы, інструкцыі, дэклярацыі, квітар'юшы, прамовы паслоў і іншыя партыйныя друкі, — а так-жа друкі ў справе школьніцтва і партыйныя парады.

Камітэт працуе што-дня ад 9 да 16 гадз.

Мітынг у Саколцы.

12./IX. 1926 г. адбыўся мітынг у м. Саколцы, Горадзенскага пав. Мітынг быў скліканы Белар. Сял.-Раб. Грамадой; з прамовай выступіў пас. Валошын. Народу было да 2.000 асоб. Гучнымі воплескамі была прынята рэзалюцыя з дамаганьнем звальненьня ўсіх палітычных вязьняў, скасаваньня кары сьмерці, самаазначэньня Беларусі, зямлі бяз выкупу, скасаваньня асадніцтва, пераламаньня падаткаў на заможных клясы, 8-мі гадзіннага рабочага дня, 100 проц. запамогі безработным і ўвядзеньня сялянска-работніцкага ўраду.

Жыцьцё гурткоў.

Ялоўская гм., Ялоўскага пав., шчыльнымі радамі йдзе ў „Грамаду“, — гурткі растуць, як грыбы пасьля дажджу. Паліцыю як пяруном трэснула, як даведалася яна, што ў в. в. Страшава, Нізводзічы, Шымкі і др. заложаны гурткі „Грамады“; пачала яна распытваццa ўсюды, ці няма новага гуртка, ці хто ня прыходзіў агітаваць. Але народ не баіцца,—йдзе ў „Грамаду“ — сам будуе дом лепшай долі свае; — народ ведае: што паном не падабаецца, тое для нас добра і карысна.

У в. Магіляны, Індурскай гм., Горадзенская пав., часта заглядае індурская паліцыя ды дапытваецца, хто старшынёю тамашняга гуртка „Грамады“, і колькі ў гуртку сяброў, але народ беларускі добра ведае гэтых гасьцей і іх імкненьні, ды і магілянцы, дзякуючы сваей дружнасьці, не падкачалі — нічога паліцыя не дабілася! Тады ўзялася паліцыя за дзяцей, думаючы, што дзеці здрадзяць старшых, але і дзеці гаварыць ня хочуць!..

12./IX. г. г. ў **в. Мазьніва**, Плiскай гм., Дзісьненскага пав., адбыўся сход сяброў „Грамады“, куды былі запрошаны сябры з суседніх вёсак.

Марцін Харэвіч з в. **Якубоўшчына**, Плiскай гм., Дзісьненская пав., калісь быў расейскім камуністам, пасьля — польскім вучыцелем, а цяпер прагналі, дык заняўся правакацыяй: страшыць сялян, каб ня ўпісваліся ў „Грамаду“, называючы яе „бандай разбойнікаў“. Але разумныя людзі ніякай не зварачваюць увагі на ягоную брахню.

Камандант **Беніцкага** пастарунку, Маладэчанскага пав.,—Дзванкоскі ня прыймае паведамленьня на сход, а поштаю пашлем да Старосты, — то квітка з пошты не прызнае,—усё, каб пашкодзіць арганізацыі „Грамада“. Але чым улада больш цісьне, тым сяляне больш пруцца ў горніцу ў „Грамаду“—у вагонь і воду яны пайшлі-б за сваё роднае, блізкае, карыснае! Так, калі ў в. Доўгі-Лог, Беніцкае гм., прыйшоў інструктар і заклікаў арганізаваць там гуртoк „Грамады“, дык у адзін момант запісаліся ў Грамаду больш 20 чалавек і злажылі 61 зл. 50 гр., сяброускіх скадак, а сялянкі так уцешыліся, што аж ня ўстрымаліся ад сьлёз!..

Ахвяры на пагарэльцаў.

Грошы, атрыманыя ад Мала-Жухавіцкага і Вялiка-Жухавіцкага гурткоў у ліку 25 зл. 51 гр., (ад першага 12 зл. 16 гр., і ад другога 13 зл. 35 гр.), і ад Горадзенскага гуртка Грамады 10 зл. 80 гр., пераслaны сябру Нікіфароўскаму ў Празарокі для помачы пагарэльцам. Шчырая падзяка сябрам.

НОВЫЯ АРГАНІЗАЦЫІ.

У ніжэйпаданых мяйсцовасьцях з'арганізаваліся новыя Гурткі і выбраны Камітэты Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады:

415. 15./VIII. у м-ку **Індуры**, Горадзенскага п.—Гмінны Камітэт.
416. 22./VIII. у в. **Падрось**, Роскае гм., Ваўкавыск. п.
417. 30./VIII. у в. **Дзявоцькаўцы**, Цярэшкаўскае гм., Ваўкавыскага пав.
418. 29./VIII. у в. **Карашэва**, Скідэльскае гм., Горадзенскага пав.
419. 19./VIII. у в. **Высадавічы**, Цырынскае гм., Навагрудзкага пав.
420. 19./VIII. у в. **Крышылаўшчына**, Жухавіцкае гм., Стаўпецкага пав.
421. 15./VIII. у в. **В.-Жухавічы**, Стаўпецкага пав., Гмінны Камітэт.
422. 22./VIII. у в. **Ахоцявічы**, Мірскае гм., Стаўпецкага пав.
423. 22./VIII. у в. **Чашкі**, Празарокскае гм., Дзісьненскага пав.
424. 19./VIII. у в. **Кухцінцы**, Мікалаеўскае гм., Дзісьненскага пав.
425. 22./VIII. у в. **Лугаўцы I**, Мікалаеўскае гм., Дзісьненскага пав.
426. 29./VIII. у в. **Сярэдняе Сяло**, Першайскае гм., Валожынскага пав.
427. 27./VIII. у в. **Бусяжы**, Косаўскае гм., Косаўскага пав.
428. 27./VIII. у в. **Старажоўшчына**, Косаўскае гм., Косаўскага пав.
429. 28./VIII. у в. **Хадорні**, Косаўскае гм., Косаўскага павету.
430. 29./VIII. у в. **Жамайдзяні**, Косаўскае гм., Косаўскага пав.
431. 29./VIII. у в. **Мілейкі**, Косаўскае гм., Косаўскае павету.
432. 29./VIII. у в. **Сівіцы**, Беніцкае гм., Маладэчанскага пав.
433. 27./VIII. у в. **Яневічы**, Беніцкае гм., Маладэчанскага пав.
434. 22./VIII. у в. **Мятлах**, Язенскае гм., Дзісьненскага пав.
435. 29./VIII. у в. **Чаша**, Сіняўскае гм., Нясьвіжскага павету.
436. 29./VIII. у в. **Навікі**, Роскае гм., Ваўкавыскага павету.
437. 23./VIII. у в. **Мала Воля**, Курылавіцкай гм., Слонімскага пав.
438. 28./VIII. у в. **Ананічы**, Казлоўскае гм., Слонімскага пав.
439. 28./VIII. у в. **Скорэвічы**, Казлоўскае гм., Слонімскага пав.
440. 27./VIII. у в. **Гербялявічы**, Казлоўскае гм., Слонімскага пав.
441. 29./VIII. у в. **Малдавічы**, Казлоўскае гм., Слонімскага пав.
442. 28./VIII. у в. **Салавічы**, Казлоўскае гм., Слонімскага пав.
443. 28./VIII. у в. **Сухапераўшчына**, Гарадоцкае гм., Маладэчанскага пав.
444. 8./VIII. у в. **Вялікі-Карацаи**, Сіняўскае гм., Нясьвіжскага пав.
445. 27./VIII. у в. **Заречане**, Гарадоцкае гм., Беластоцкага пав.
446. 7./IX. у в. **Зарэчча**, Гарадоцкае гм., Маладэчанскага пав.

Камітэты Гурткоў працуюць што-дня.

ХРОНІКА.

Зачыненьне агранамічнага і архітэктурнага аддзелаў Віленскага Унівэрсытэту. Польскі ўрад пастанавіў скасаваць у Віленскім Унівэрсытэце два аддзелы: агранамічны (земляробскі) і архітэктурны. Дзеля ашчаднасьці міністар Суйкоўскі меўся, праўду казаць, скасаваць ня толькі гэтыя аддзелы, але яшчэ і тэолёгічны (каталіцка-багаслоўскі), на якім ёсьць паўтрацця студэнта, ды які каштуе скарбу добрую сотню тысяч у год...

Але ўся „патрыятычная“ прэса падняла страшэнны крык аб тым, што гэтым „зьніштажаецца польска-каталіцкі характар адзінай польскай вышэйшай навуковай пляцоўкі на Крэсах“... А ў дадатак правіца яшчэ і скінула мін. Суйковскага з міністэрства. У выніку гэтага алярму „тэолёгічны аддзел“ у Вільні ацалеў. Што-ж да аграноміі ды будаўніцтва, дык—ніхто іх не бароніў, а навет і бараніць ня варта, бо Край наш ніякай карысьці ад гэтых панскіх забавак ня меў, а каб паставіць працу ды навуку паважна і з карысьцяй для нашае вёскі на гэтых, мо найважнейшых для Краю аддзелах, на гэта — не знайшлося людзей сярод нашых паноў ды паноў!

Чэшскія госьці ў Вільні. У Польшчу прыяжджала група чэшскіх журналістаў—з А. Чэрным на чале, каб замацаваць новасьпечаную польска-чэшскую дружбу. Былі яны і ў сталіцы Заходняе Беларусі—Вільні. Але тут чэскія госьці неяк забыліся, дзе яны, і візытавалі выключна польскія ўстановы, хаця дужа добра ведалі, што ёсьць і беларуская.

Як відаць, польска-чэшская дружба адбілася ня толькі на паблажэўшых адносінах чэшскага ўраду да нашых студэнтаў у Празе, але і на адносінах да беларусаў чэшскага буржуазнага грамадзянства. І будзе цяпер буржуазная прэса ў Чэхаславакіі даводзіць перад усей Эўропай, што ў Заходняй Беларусі ніякіх беларусаў няма, бо паны журналісты... „ня бачылі“ іх у галоўным цэнтры Краю—Вільні!

Зацьверджаньне выбараў у Касу Хворых м. Вільні. Выбарная Камісія Касы Хворых зацьвердзіла выбары галасаваньня 3 кастрычніка, адкінуўшы ўсе жалабы на няправільнасьці пры выбарах. Справа пойдзе яшчэ на зацьверджаньне Галоўнае Управы Кас Хворых у Варшаве.

Гэтак у Раду Касы Хворых увайшлі два прадстаўнікі Беларускае Сялянска - Работніцкае Грамады.

З работніцкага руху. Канфлікт, які ўзьняўся паміж работнікамі шкляное гуты пры Кальварыйскай вул. ў Вільні і ўласьнікамі гуты, разглядаўся на паседжаньні разьемчае камісіі, але дагэтуль не зьліквідаваны.

У Беластоку ўлада зачыніла клясавы прафэсіянальны саюз работнікаў вырабу вопраткі — за

„антыпаньствовую дзеяльнасьць". Памяшчэньне саюзу каля рынку Касьцюшкі запячатана. — Не дарма ж у склад новага ураду ўвайшоў пэпээсавец Морачэўскі. Цяпер дык усе канк рэнты ППС будуць абвешчаны „антыпаньствовымі".

Жаніцьба рэкрутаў. Военнае Міністэрства загадала даваць дазвол на жаніцьбу рэкрутам бяз ніякага абмяжаваньня ў тых выпадках, калі ўлады першае інстанцыі сьцьвердзяць канечнасьць шлюбу з увагі на патрэбу маёнтковага, сямейнага ці маральнага характару. У сувязі з гэтым рэкруты павінны падаваць свае просьбы аб дазвол на жаніцьбу прыналежным адміністрацыйным уладам першае інстанцыі.

Адчыненьне новай станцыі ў Стоўбцах. У гэтую суботу мае быць урачыста адчынена новаадбудаваная станцыя ў Стоўбцах, прытасаваная да „будучага вялікага руху паміж Польшчай і СССР"... Калі-ж нарэшце адчыніцца—хаця-б і невялікі?..

Афіцыяльны курс грошы на 8-га кастрычніка. Даляр—8 зл. 95 гр. Залаты рубель — 4 зл. 61 гр. 8. X. на чорнай біржы ў Вільні за даляр плацілі 9,00. Зал. руб. 4,85 Чырвонец 45,50

Карэспандэнцыі.

Поштовы ўрадавец ў ролі „вывядовцы".

(Навагрудчына).

16 жніўня пайшоў я на пошту атрымаць друкі з Цэнтр. Сакр. Грамады.—Народу хмара! — Усе сяляне—беларусы—адны атрымліваюць друкі з сэкрэтарыяту Грамады з Вільні, другія здаюць дэкларацыі сэкрэтарыяту.—Беларусы даюць знаць аб сабе!

Падыходзіць селянін з в. Асіневічы Панск. Гарадоцкай гм., Яяка Піліпчык і здае пісьмо ў Сэкрэтарыят Грамады ў Вільні. Паштовы ўрадавец пытаецца: „Dokąd to?"—„Да сэкрэтарыяту ў Вільні"—адказаў селянін. „Jaką sprawę masz?"—далей пытыўся „цікавы" ўрадавец. „Асабістую"— адказаў селянін. Тут і разышоўся гэты, як ён сам выражаўся, „psia krew",—„co za cholera z tem sekretarjatem, dziś już 50 osób do sekretarjatu, — mów, psia krew,—jaką masz sprawę? — ja wam pokażę sekretarjat!"

Селянін ня трусьлівы і навучыў гэтага „героя": „твая справа—кажа—прыняць, а якая справа там у пісьме, пана не павінна цікавіць".

Тут-та ўрадавец, бачучы, што мае справу ня з дурнем,—замаўчаў і прыняў пісьмо, не даведаўшыся „co tam za sprawa". **Прысутны.**

Ад рэдакцыі: Слушна паступіў селянін, — ня трэба паддавацца падобным нягоднікам. А мы з свайго боку перадалі справу паслом Б. С.-Р. Грамады для інтэрпэляцыі, каб пацягнуць урадоўца да адказнасьці.

Ашуканцаў—на чыстую ваду!

(З Баранавіч).

Ашуканцы з П. П. С.: пасол Валіцкі і Макай—3. X. 26 ізноў шукалі шчасьця ў Баранавічах, перад гэтым паведаміўшы народ, што мае адбыцца „wielki wiec". Але на вялікі іхні „wiec" (веча) прыйшло ня больш 150 чалавек, большасьць з каторых прыйшла, каб раз назаўсёды разьлічыцца з ашуканцамі. Пэпээсаўскія махляры (Валіцкі і К°) зразумелі гэта і раптам абвясьцілі, што мітынгу ня будзе, але за тое здбудзецца сабраньне сяброў ППС. Дык у салю цырку пусьцілі ня больш 30 асоб. Але і спасярод іх добрая палова аказалася сьвядомымі беларусамі і гостра запратэставала процію брахні пэпээсаўцаў. Тыя хацелі беларускую апазыцыю выкінуць з салі, але сілы мелі мала; аднак беларусы, па злажэньні пратэсту, на чале з гр. Міткевічам самі выйшлі з салі, пакінуўшы там чалавек 12 пэпээсаўскіх асаднікаў, ды некалькі шпікоў.

Пры гэткім цікава адзначыць, што на пратэсты беларусаў гр. гр. Хаваньскага, Хоміча і Кадзігі Каган і Валіцкі адказалі, што тут Польшча і ня можа быць ніякай гутаркі аб беларусах! **С—кі.**

Нам пішуць з вёскі што:

X 1 га верасьня с. г. прыехаў у в. Казённыя Амневічы, Гарадычанскай гм., Навагрудзкага пав.,—войт Карповіч, памоцнік пісара, два паліцыянты і яшчэ адзін сэквэстратар;—заехалі яны да солтыса і з солтысам пайшлі зьбіраць падаткі. Народ грошай ня меў, дык гэтыя паны толькі аглядалі, хто што мае, а пасьля пайшлі да солтыса „адпачываць". Як прыцямнела, і спрацаваны народ паснуў,—то гэтыя паны — начальства набралі вяровак і пайшлі да гаспадара, дзе стаялі авечкі з усяе вёскі, і—давай вязаць сялянскія авечкі і класьці на воз;—не хапіла вяровак, дык паліцыянты адрэзвалі штыхамі пастромкі ад сялянскай упражы, а іх калегі далей вязалі авечак! Счуў гэта пастух, пабег будзіць людзей,—зьбегліся сонныя сяляне ратаваць сваю жывіну,—падняўся страшэнны крык, шум, плач! Тады, пабачыўшы, што не ўдалося, паны гэныя паразьвязвалі авечкі, паскідалі з вазоў і — на ўцёкі з вёскі! А народ ім у сьлед крычаў: „Лаві воўка! га-га воўка"!

Ад Рэдакцыі. Аб гэтым трэба на вінаватых—гэтых двуногіх „ваўкоў" падаць жалабу пракурору.

X Войт Карповіч з 2 паліцыянтамі, гмінным пісарам і падаткавым інспэктарам прыехалі 1-га верасьня ў в. Куцавічы, Гарадычанскай гм., Навагрудз. пав., і за падаткі гвалтам забіралі апошнюю жывіну. У Янкі Шаха апісалі тры капы пшаніцы;— а панскі сабака—Базыль Вайніла—падбрахнуў, што Янка Шах мае двое каней, грошы, але плаціць падаткаў ня хоча, бо ён бандыт, бальшавік,—як усе ў вёсцы. Тады войт з паліцыянтам Гурэцкім з Валкавіцкага паст. уначы прыехаў да Шаха і, падкраўшыся, забраў кабылу. Бабы паднялі плач, кінуліся не даваць кабылы, а паліцыянт выняў шаблю і—да баб; — кабета навет пайшла — кажучы: „Сячы бо лепш сьмерць за гэткае жыцьцё"! Паліцыянт схаваў шаблю, сказаўшы, што ён „усіх у вастрог упакуе"!

X Аляксандар Санкоўскі—бурмістр м-ка Індуры, Горадзенскага пав., жыцьця не дае беднай удаве Алесі Самчук—60-гадовай бабуні, якая муосіць яшчэ ўтрымліваць 10 гадовага ўнука. Ды жыве больш бяз хлеба, як з хлебам. Жыве яна тым, што прадзе людзям пражу. Бурмістр з сваім падлізьнікам Гэнрыкам Грыцкевічам за якіясь падаткі забраў у гэтай жабрачкі зкрываўленую хустку. 8./IX. г. г. сэквэстратар Дамброўскі за 16 зл. ізноў якоясь падатку забраў чужую пражу, што прала гэтая старушка ды не пасьпела аддаць людзям. Калі яна пайшла на расправы, то ёй сказаў п. Дамбровскі, што „мала гэтага... ён памыліўся" — падатку трэба не 16 зл., а 26 зл. 90 гр. Хоць жыўцом лезь у зямлю!

X Гаралі сяляне в. Шымкі, Ялоўскай гм., Ваўкавыскага пав., каля гасьцінца да таго месца, дакуль за царом было акопана; староста паштрафаваў іх па 3 зл., і гэты гасьцінец стаўся „гасьцінцам для сялян у 420 зл.".

У селяніна з гэтай вёскі Ігната Пракопчыка здохлі абое коні; ён зьвярнуўся да старосты, каб пазычылі 150 зл.,—дык не пазычылі — жыд пазычыў, а староста не пазычыў.

X З-прад вякоў ніякіх зладзействаў ня было ў в. Жацярова, Сьвержанскай гм., Стаўпецкага пав., а цяпер—з уплывам заходняе „цывілізацыі" асаднікаў—сталася інакшай. Так, у Козіка Канецкага з в. Халапмоўшчына асаднік Грыневіч Язэп украў з поля капу жыта! Напісалі пратакол і справа пайшла ў суд. Гэты асаднік лічыць сябе „цывілізаваным інтэлігентам"—у будзень ходзіць у сурдуце, з мушкаю і ў факстротах; любіць нічога не рабіць, смачна пад'есьці і доўга спаць.

X Селянін з в. Жацярова, Сьвержанскай гм., Стаўпецкага пав., Кастусь Акалот узяў у асадніка Зыгмунта Фарчманскага кавалак зямлі—рабіць на палавіну. А пасьля асаднік рашыў нічога ня даць і, як жонка Акалота з дзяцьмі жала жыта, прыехаў забіраць жыта. Акалоціха кінулася не даваць гэтаму гультаю свае працы; тады Фарчманскі выняў з воза касу і касою — па галаве Акалоціхі! Яна наставіла руку — і засталася бяз рукі; дзеці кінуліся бараніць, дык і ім дасталося: 14-ці галовай дзяўчынцы парэзаў галаву і шыю, а хлапцу—плечы! Людзі, што былі на полі, пауцякалі ў лес. Пасьля асаднік хваліўся, што ўсіх бы парэзаў. Пакалечаныя ляжаць у Стаўпецкай бальніцы, а на гэтага бандыта толькі напісалі пратакол! — і то сяляне думаюць, што на гэтым скончыцца!..

Ад Рэдакцыі. Каб справа на гэтым пратаколе ня скончылася, трэба самім падаць жалабу пракурору. Тым, што ў небясьпецы пакінулі адну жанчыну з дзяцьмі, хай будзе агульная ганьба і пагарда!

X У Лямешаўскай гм., Пінскага пав., пісар Высоцкі і кіраўнік пошты займаліся крадзяжамі: калі хто слаў сваім грошы з Амэрыкі ці з Радавага Саюзу, то яны пісьмы рвалі, грошы сабе забіралі, а на купонах клалі пячатку гміны, якую кралі ў войта, і падпісвалі войтава прозьвішча. Гэтак яны ўкралі каля 20.000 зл. Цяпер гэтых зладзеяў пасадзілі, а грошай пакрыўджаным не аддалі. Гэтак Еўдзе Шаламіцкай з в. Шаломічы дзеці з СССР яшчэ ў 1925 годзе выслалі 200 зл., а яна і цяпер іх не атрымала і сядзіць бяз хлеба.

X Да вайны была прасёлачная дарога паміж в. в. Буйскі, Лаўцэвічы, Плешчаны, Бабцы, Мардасы і др., — якая здавалася сялян. Цяпер там граніца з СССР,—езьдзяць афіцэры, жаўнеры—ім трэба лепшай дарогі, дык як толькі паднялі тое, то войт Сьпірыдовіч, ня гледзячы на тое, што сяляне плацяць дарожныя падаткі,—жане сялян правіць для жаўнераў дарогу. Летам зноў гэты войт загадаў сялянам брукаваць вуліцы, а хто ня меў часу ўраз-жа выпаўніць загад, — на тых напісалі пратакол! На падаткі сяляне ня могуць зарабіць. Але ўжо яны прывыклі:—хлеб на падаткі прадаюць, а самы крапіву ядуць;—замест ботаў у лазовых пастолах ходзяць, а за пратаколы,—ня маючы чым плаціць—у вастрозе сядзяць.

X Ужо навет старажоў прысылаюць на „Крэсы" з Варшавы!—Так у Лямешавіцкую гм., Пінскага пав., прыслалі стаража з Варшавы.

X Ф. Сьвіло, Міхал Палазоўскі надлесны Дзісьненскага пав., Пінскай гм., страшэнна душыць сялян; калі навет праяжджае селянін праз лес, то адразу пратакол. Ходзіць ён па будках на чыгунцы, страшыць служачых, каб не запісваліся ў „Грамаду", паграджаючы, што іх пражаніць з службы. Ён кажа: „Вам дадуць аружжа і Вы пойдзеце ня ведама за што і куды біцца! А то яшчэ і арыштуюць! Вось знайшоўся!—форменны ідыёт!

X Поп Барысаў Пачапаўскага прыходу, Навагрудзкага павету, кажа сялянам: „Дасьце мне, дык Вам Бог дасьць"! Але сяляне з в. Буйневічы —як езьдзіў поп па калядзе, рашылі не даваць яму. Цяпер імсьціцца поп на гэтых сялянах і, калі жыхар гэтай вёскі зьвярнуўся да яго па мэтрыку, то поп, высказаўшы сваю „крыўду", сказаў, што хоць з другіх бярэ па 5 зл. за мэтрыку, —Буйневіцкім за гэтакія адносіны выдасьць толькі за 15 зл.

X Як зьбіралі падпісы сяляне в. Буйневічы, Пачапаўскай гм., Навагрудзкага пав. — за звальненьне палітычных вязьняў, то ўсе,—асабліва моладзь, — як адзін падпісвалі. Знайшоўся толькі адзін вырадак—кулак млынар Ю. Кандратчык, які сказаў: „Мой ні брат, ні сястра не сядзіць, а хто сядзіць—хай сабе там гніе; — мне што да таго"?! Вёска з агідай і пагардай адняслася да гэтай гадзіны.

X Двор ля в. Нянанава, Язабэлін, што належыць да п. Беразоўскага, узяў у арэнду паляк „пан" Каранеўскі. Гэты Каранеўскі наняў сабе ў парабкі Хвядося Куляша з в. Плёхава, Раецкай гм., Навагрудз. пав., — якога бяда выгнала служыць, каб пракарміць матку з дзяцьмі. „Пан" Каранеўскі харчы слабыя дае, работы вымагае непасільнай.—Кулеш ня мог скасіць з другім касцом, дык прыйшоў „пан" Каранеўскі і кажа яму: „Калі ты ня можаш касіць, то я паклічу паліцыю і яна цябе навучыць, як у пана рабіць"!—І фактычна,—ўвечары прыйшоў камандант Райчанскага пастарунку з паліцыянтам і да крыві зьбілі Кулеша! А „пан" Каранеўскі нічога не заплаціў яму за месячную службу. Кулеш заявіў аб гэтым інспэктару працы ў Навагрудку,—які напісаў пратакол, але думаюць, што з гэтага нічога ня будзе.

Ад Рэдакцыі. Мы з свайго боку гэтую справу перадалі ў Соймавы Клюб Белар. Сялян.-Работ. Грамады для інтэрпэляцыі ў Сойме.

Паштовая скрынка.

Дзядзьцы Янубу. Вашае карэспандэнцыі „Ці доўга так будзе?" (Голас Палесься) дзеля цэнзурных прычын, на жаль, надрукаваць ня здолелі. Думкі добрыя, пішэце больш, ды памятайце, якога сорту у нас цяпер „свабода слова"...

Грам. Шуляку, Самому Батраку і карэспандэнту, апісаўшаму, як арэндатар Карчэўскі з Машэвіч, Райчанскай гм., Навагрудзкага пав., умовіўшыся з работніцамі з в Цімашковічы па 2 зл. за дзень працы — заплаціў ім толькі па 1 злотаму. Карэспандэнцыяў Вашых не зьмяшчаем, бо не падалі Вы ані свайго адрасу, ані навет прозьвішча.

Грам. Рудому Язэпу. Ваша карэспандэнцыя ў газэту не падходзіць.

Грам., апісаўшаму „комэдыйну" ў Вяліких Есьмантах, Горадзенскага пав. Апісваць тое, як Есьмантоўскі ксёндз Цараўскі ашукваў сялян на сваей „комэдыйцы",—для шырокае сялянскае масы нецікаўна. Каб гэтак больш ксёндз не рабіў, раім Вам арганізаваць у сябе гуртох Белар. Сялянска-Работніцкай Грамады і гурток Т-ва Беларускае Школы, ды ставіць свае беларускія спэктаклі, а на гэткія панска-ксяндзоўскія „комэдыйкі" — не хадзіць.

Парахвіянам Турэцкае праваслаўнае парахвіі. Напішэце скаргу на свайго сьвяшчэньніка Язэпа Туміловіча, які так моцна абдзірае Вас, епархіяльнаму япіскапу;—апішэце ўсе выпадкі надзвычайнага вымаганьня грошаў, падпішэце скаргу як найбольш жыхараў, прасеце япіскапа забраць ад Вас Туміловіча, вызначце тэрмін, у працягу якога Туміловіч павінен быць пераведзены ад Вас, і папярэдзьце Туміловіча і япіскапа, што, калі Вашае жаданьне ў вызначаным тэрміне ня будзе выканана, — дык усе парахвія ніводнага граша ня дасьць Туміловічу, і гэта правядзеце ў жыцьцё. Тады Туміловіч сам выедзе ад Вас, а Вы дакажаце гэтым усім, што грамадзянства — сіла, і што з ім павінны лічыцца ўсе.

Атрымана:

Ад:—Міхалая Ламекі, Весялухі, Андрэя Мурашкі, Вараноўіча, Міхала Міскі, Аляксандра Апона — **па 4 злотых.**

Ад: — Аляксандра Вашкевіча, Язэпа Скварады, Цімоха Мацкевіча, Гілярага Крупскага, Адвард. Буцькі, Сьцяпана Кучука, Аляксандра Палуяна, Аляксандра Міхальчыка—**па 4 зл. 50 гр.**

Ад:—А. Даніліка, Яна Смыка, Канстантага Буцькі, Яна Ракевіча, Рамана Кузьмара, Зм. Сілівонца — **па 5 злотых.**

Ад: — Г. Рамануоўскага, Паўла Борыса, Паўла Драмчука, Паўла Шылькі, Пятра Кучко, Міхалая Флейты, Антона Савіцкага—**па 6 злотых.**

Ад:—Сьцяпана Кажаноўскага, Аляксанра Грэса, Язэпа Мацука—**па 9 злотых.**

Ад:—Вінцэнтага Жэмайдзіка, Язэпа Ламана, Лявона Аблажэя, Кацянкі—**па 10 злотых.**

Ад:—Міхалая Савіцкага — 4 зл. 80 гр., Кастуся Вінаграда—1 зл. 80 гр., Гальшы Кухарэўскага—7 зл., Ігната Харужага — 3 зл. 50 гр., С. Казэкі — 13 зл., Баляслава Будзькі — 5 зл. 50 гр., Міхала Дзешкі—2 зл. 25 гр., Андрэя Літвіна—7 зл. 50 гр., Базыля Пашкевіча—6 зл. 30 гр., Кааператывы „Сноп" у Глыбокім за прададзеныя газэты—10 зл., М. Н. з Празароказ за прададзеныя газэты—14 зл.

Адказны-Рэдактар: **К. Вайтовіч.** Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22. Выдавец пасол на Сойм **П. Мятла.**